

aspectele particulare surprinse în unele texte, cât și celor pentru care ea va constitui doar o plăcută și instructivă lectură.

Vlad Popovici

KOSZTA István, *Nem (csak) Erdély volt a tét. II. Mária román királynő párizsi követsége 1919*, Budapest, Kárpátia Stúdió, 2011, 243 p.

Imediat după schimbările politice majore din centrul și sud-estul Europei petrecute la cumpăna deceniului penultim și ultim ale secolului trecut, în mai toate statele din zona afectată de „schimbări” au început să apară tot mai frecvent lucrări istorice care încercau, într-un fel sau altul, să analizeze evenimentele premergătoare elaborării și parafării tratatelor de pace de la Paris (1918-1920), între care cel mai pregnant analizat în istoriografiile maghiară și română a fost cel de la Trianon. Multe dintre ele au abordat doar anumite segmente, mai mult sau mai puțin controversate, și nu numai, din fireasca perspectivă pur istorică. Tratări mai complexe ori mai puțin ample au situat în centrul atenției atât preliminarile actului diplomatic săvârșit la 4 iunie 1920, cât și urmările sale, imediate sau mai depărtate în spațiu și timp, între care se poate menționa și cartea mai sus amintită.

Volumul cu un titlu incitant în original și în traducere (*Nu doar Transilvania a constituit miza – Misiunea reginei Maria la Paris*) este de fapt continuare celui dintâi (*Nu doar Transilvania a constituit miza – tardivă relatare de la Conferința de la Paris*) care, la rândul lui, a așteptat o perioadă destul lungă pentru a fi publicat. Cele două volume au încercat să deschidă alte căi și să facă lumină, într-un alt chip, novator metodologic, cu prilejul momentului aniversar al celor nouă decenii scurse de la instituirea sistemului păcii continentale.

Semnatarul eseului narativist sus pomenit, Koszta István, istoric militar, scriitor și publicist, tinde să recreioneze vizita reginei Maria la Paris, între ianuarie-aprilie 1919, cu ajutorul unor documente în cea mai mare parte inedite (corespondență, însemnări de jurnal, amintiri, mărturii arhivistice etc.)

Sarcina autorului nu a fost deloc ușoară, în a interpreta sensul călătoriilor diplomatice dintre Paris și Londra în intervalul dat și rolul politic asumat prin extinderea legăturilor cu factorii politici internaționali în preajma semnării Tratatului de Pace de la Trianon.

Regina României se afla în perioada respectivă într-o vizită particulară, deci practic ea nu putea să influențeze deciziile politicianilor, dar avea speranța că în răstimpul desfășurării dezbaterilor Conferinței, când totul era foarte „încins de aerul politic”, va putea influența mersul tratativelor, pentru ca României să poată triumfa înaintea reprezentanților puterilor vremii. Deși balanța nu a înclinat mai totdeauna în favoarea țării sale, în anumite importante decizii politice, cum a fost, de exemplu, chestiunea apartenenței Banatului, această modalitate proprie de „lobby” a influențat într-o direcție pozitivă deciziile politice adoptate mai târziu.

Un fapt cert însă, este că, după vizitele reginei în capitala Franței și nu numai, intervențiile sale s-au validat gradat, în sensul că diplomația mondială a acceptat ca România să figureze pe harta Europei în contururile sale valabile în epoca interbelică. Desigur opiniile rostite atunci și reluate cu intensități variabile de-a lungul timpului istoric până în actualitatea imediată, au fost și rămas diversificat consemnate în scrisul istoric maghiar și român, divergența atitudinală față de chestiunea Trianonului persistând și în zilele noastre.

De nenumărate ori, s-a încercat bagatelizarea și răstălmăcirea eforturilor diplomatice românești la Paris între anii 1918-1920, inclusiv vizita reginei Maria în primăvara anului 1919, astfel încât demersul de față reprezintă încă o strădanie de a face lumină în chip mediator și echitabil pentru ambele părți implicate.

Cu ajutorul setului documentar depistat și cercetat, Koszta I. ajunge mai repede la sursa directă și află importante informații despre o perioadă istorică trecută deseori sub tăcere, dar care astăzi trebuie reluată într-un alt gen de paradigmă, scutită de orice fel de bariere ideologice.

Remarcabil apare faptul că o mare parte a materialului cercetat este total inedit, astfel încât expertiza investigatorie a autorului a constituit o „adevărată aventură”, așa cum însuși relatea cu prilejul unei conferințe de presă ținută din 27 mai 2010.

Volumul se adresează, deopotrivă, publicului cititor din Ungaria, și celui din țara noastră, prin apelul făcut la mărturiile unui trecut apropiat și prin învățămintele desprinse în legătură cu atitudinea și starea moral-spirituală a elitei politice din ambele state, confruntate între 1918-1920 cu realitatea strădaniei mutuale de asanare temporară a germinilor conflictuali, odată cu instaurarea unui consens conjunctural.

Adrian Gabriel Pop

BÉLA Borsi-Kálmán, *Megközelítések. Tanulmányok a magyar-román (román-magyar) kapcsolattörténetről és identitásról (Abordări. Studii despre identitatea și relațiile româno-maghiare/maghiaro-române)*, Budapeșt, Lucidus Kiadó, 2011 (Kisebbségkutatás Könyvek), 219 p.

Numele lui Béla Borsi-Kálmán nu mai trebuie prezentat publicului specialist român. E drept că, înaintea evenimentelor revoluționare din decembrie 1989, datorită relațiilor tensionate româno-maghiare nu se știa despre el mai nimic în România. În ciuda faptului că era unul dintre reprezentanții de seamă, care se ocupau serios cu propagarea culturii române în Ungaria: în anii '80 preda literatura română a secolelor 18-19-lea la Catedra de Filologie Română la Universitatea ELTE din Budapeșta, fiind totodată și cel mai prolific traducător în Ungaria al literaturii române moderne (a tradus printre altele pe Petru Popescu, Mircea Eliade, Constantin Ţoiu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș etc.). Dar imediat după 1990, o personalitate nu mai puțin importantă și cunoscută a istoriografiei românești, cum este Andrei Pippidi, a scris o recenzie elogioasă, dar totodată obiectivă despre una dintre cărțile cele mai importante ale lui Borsi-Kálmán. (*O carte de istorie de care era nevoie*, Contrapunct, 12-15 februarie 1993, p. 7; vezi și: „Revue des Études Sud-est-européennes”, tome XXI, 1993, nr. 1-2, p. 218-220.) Este vorba despre cartea (*Hungarian Exiles and the Romanian National Movement, 1848-1867*, Columbia Press University, 1992) în care Borsi-Kálmán, pe baza unui bogat material arhivistic, atunci recent descoperit, a prezentat relațiile diplomatice ale emigrației maghiare pașoptiste (în frunte cu György Klapka și Lajos Kossuth) în raport cu cercurile politice române. După traducerea cărții în limba engleză, ea a stârnit un important ecou și în istoriografia românească: în afară de Andrei Pippidi au recenzat-o Sever Mircea Catalan („Revista istorică”, Seria nouă, tomul 3, 1992, nr. 11-12, p.1225-1229), Florin Constantiniu (*Béla Borsi-Kálmán a scris o carte onestă despre relațiile româno-ungare*, CNM, 1994, nr. 129, p. 14-20) și Irina Livezeanu (*Nationalities Papers*, volume 24 number 1. March 1996, p. 139-141) După relatările autorului, în anii 1994-1995 Editura Humanitas s-a angajat în publicarea cărții și în limba română: a fost semnat contractul, a fost tradus 80% din text, Fundația Soros a asigurat și banii pentru tipar, dar totuși cartea nu a fost tipărită. (Vezi interviul Gabrielei Adameșteanu cu Borsi-Kálmán Béla, „Bucureștiul Cultural”, nr. 13, noiembrie 2007.)

După acest început spectaculos a urmat o un hiatus: au trebuit să treacă mai mult de zece ani pentru ca numele lui Béla Borsi-Kálmán să intre din nou în circuitul intelectual român. Că această întoarcere nu a fost mai puțin spectaculoasă ca prima intrare pe scena culturală românească o arată și calificativele pe care, între timp, le-a căpătat Borsi-Kálmán de la criticii români. Ștefan Borbély, de exemplu, îl consideră „unul dintre redutabilii – și foarte exigenții – prieteni de care dispune cultura română în Ungaria, un autentic om-punte.” (*Imaginea maghiarului în cultura română*, Observator cultural, 2007, nr. 372: http://www.observatorcultural.ro/Imaginea-maghiarului-in-cultura-romana*articleID_17568-articles_details.html), Victor Neumann, ca timișorean, a scris despre cartea lui Borsi-Kálmán care tratează un moment puțin cunoscut, și în istoriografia maghiară, procesul Levente de la Timișoara din noiembrie 1919 și aprilie-mai 1920 *Öt nemzedék, és ami előtte következik. A temesvári Levente-pör 1919-1920 (Cinci generații, și ceea ce urmează. Procesul Levente de la Timișoara)*, Budapeșt, Noran, 2006, recenzia din „Revue Roumaine d'Histoire”, XLVII, 2008, N° 1-2, p.187-194.) Este vorba de fapt despre un complot „împotriva României Mari,” al liceenilor din Timișoara, care în afara contextului istoric de atunci, ar fi rămas o farsă puerilă, dar în viziunea erudită a autorului a devenit un prilej oportun pentru o analiză socio-istorică a structurilor locale bănațene cu privire la schimbarea mentalităților.